

DØVES TRYKKERI AS

BERGEN

1951-2011

Utgiver: ?

Papir: 115 g silk

Format (bredde x høyde): 170 x 240 mm

For- og baksats: 150 g 4+4

Overflatebehandling: Laminering, matt

Skrifttype: Calibri regular 12/14 (brødtekst)
Kapitteloverskrift: Rockwell regular 20

Grafisk design: Layout: Rune Anda
Trykket i ?

ISBN 978-82-XXXXXXXXXX

Forord

For mennesker med en eller annen form for funksjonshemming har det i mange år ikke vært lett å få jobb.

Hva var det som gjorde det vanskelig for døve å få et yrkesaktivt liv? Kanskje det - i noen yrker - var viktig med kommunikasjon med folk. For de som ikke kunne høre, var det ikke lett å oppfatte hva folk sa. Med folk tenker vi "hørende". Det hendte også at hørende ikke oppfattet hva døve sa. Det er nok fortsatt slik i dag, for noen.

Døveorganisasjonen er flinke til å samle historier om døve før i tiden. Bøker finnes det mange av. Vi har registrert at det var tre yrker som døve lettest fikk tilgang til: Skomaker, skredder og snekker. Noen vil kanskje spørre "hvorfor?". Når man ser nærmere på det, forstår man sikkert at i disse yrkene jobber døve "i bakgrunnen", uten nødvendigvis å kontakte kunder.

Yrkesskole for døve gutter ble opprettet i Bergen i 1942. Skolen hadde to linjer: Snekker- og Jern- og metall-linjen. Etter noen år tenkte bestyreren litt høyt. Hva med å lære elevene å arbeide i et trykkeri?

Bare noen få år etter ble det en realitet! Man kan kanskje si at det skjedde tilfeldig. Det kan man lese om i denne boken. Vi blir her med på utviklingen fra starten og fram til slutten ut i 2000-tallet.

Bergen, dato
Rune Anda

Innhold

(Det ser ut til at flere sider mangler, men nei, de sidene som er hoppet over, er blanke sider som kanskje venter på å bli fylt opp etter hvert.)

«Låste dører»

Døves Trykkeri A.s er 10 år!

10 år er ikke akkurat et stort jubileum som skal feires med brask og bram, men det er spesielle forhold som tilsier at vi lykkønsker hverandre med jubileet!

Vi må ikke glemme at typograf-fagene i lange tider har vært lukket for døve, bortsett fra et par tilfelle. Og det er det fremdeles i dag. For ikke så lenge siden kunne man lese under «ledige stillinger» i dagspressen at «et par kvikke gutter kan få plass som læregutter på et trykkeri. Realskoleeksamen en fordel».

Vel, dette behøver ikke å bety at en må ha realskoleeksamen for å bli typograf, men situasjonen i dag er slik at arbeidsgivere foretrekker dem som har eksamen fra real- eller framhaldsskolen. Og da står døveungdommen meget svakt i konkurransen om ledige læreplasser innen de grafiske fag – og også i andre fag. Vi vet alle at med den skoleordning de døve har i dag, har de ingen muligheter til å ta realskoleeksamen, hvis de da ikke leser som privatister. Og med den utvikling som nå skjer med folke-, framhalds- og realskolen, blir situasjonen for døveungdommen mørkere. Her må vi være våkne. Vi må gjøre noe som kan skape muligheter for døve til å hevde seg i konkurranse med hørende.

Tiltaket Døves Trykkeri A.s har vist veien!

La oss se på vårt trykkeri som en nøkkel som kan låse opp døren for døve som vil utdanne seg som typografer. I løpet av de 10 første år er det blitt utlært 3 settere og 1 trykker, og i dag har trykkeriet 3 læregutter. Utviklingen forteller oss at tiltaket er vellykket og at det går fremover på den rette vei. Bare dette burde inspirere oss til å nedkjempe «låste dører» som det fremdeles er mer enn nok av ute på arbeidsmarkedet. Dette må ikke oppfattes slik at vi skal sette i gang flere «Døves Trykkeri»'er. Nei, her må vi nok gå på nye veier. Det gjelder nå å finne muligheter – de riktige nøkler – som kan åpne for en bedre og triveligere tilværelse for døve av i dag og i morgen. La oss samles under jubileumsparolen:

TIL KAMP MOT «LÅSTE DØRER»

Døves Trykkeri A.s har vist veien!

Forbundsformann Eilif Ohna

1946:

Bestyrerens tanker om et trykkeri for døve

Ved Skådalen døveskole i Oslo er et lite trykkeri hvormed en av håndverkslærerne trykker skolens egen avis «Skådalsposten» og fellesorganet for døve-, blinde- og åndssvakeskolene «Skole og Internat».

Dette trykkeriet er det meningen å flytte til Yrkesskolen for døve gutter i Bergen, for å kunne gi, eventuelt interesserte elever, opplæring i faget. Hittil er det imidlertid ikke blitt noe av på grunn av plassmangel.

Det var meningen at elevene selv skulle betjene trykkeriet, med litt assistanse. En innser imidlertid at det ikke vil bli så lett, med elever som stadig skifter, å få et tilfredsstillende resultat av arbeidet.

Der må være en fagmann som leder arbeidet, og forestår opplæringen dersom resultatene skal bli tilfredsstillende for alle parter.

Disse problemene har vært gjenstand for atskillig studium, men nå ser det ut som en har løsningen.

Gjennom hr. Hammer, som trykker «Unge Døves Tanker», og som er meget interessert i arbeidet for de døve, har en fått tilbud fra en forretning, som er villig til å sette i gang trykkeriet i forbindelse med Fortsettelsesskolen på visse vilkår. Det vil bli en foreløpig ordning til en døv er utlært, og kan overta ansvaret for arbeidet og opplæringen av eventuelle læregutter, døve, og til en får plass for trykkeriet på skolen, eller, og det er det mest sannsynlige, får leiet passende lokale utenfor skolen.

Ordningen går ut på følgende:

Vedkommende forretning får inntil videre, bruksretten til trykkeriet. Som vederlag for dette påtar forretningen seg å trykke «Skådalsposten», «Skole og Internat» og «Unge Døves Tanker» uten arbeidsgodtgjørelse, og så videre utføre trykkingsarbeid for døveskolene meget rimelig.

Dessuten påtar den seg å lære opp en eller flere døve som har interesse av faget, og ledelsen er også interessert i å benytte døve i sin forretning.

Når en så etter en tid får ordnet seg på en for skolen og de døve tilfredsstillende måte, med ledelse og lokaler, går trykkeriet over til å bli en egen selvstendig bedrift, hvor inntektene kommer døve til gode, og hvor ledelsen er døv, og arbeidet utføres av døve fagfolk.

Er det ikke en idé til ettertanke og diskusjon?

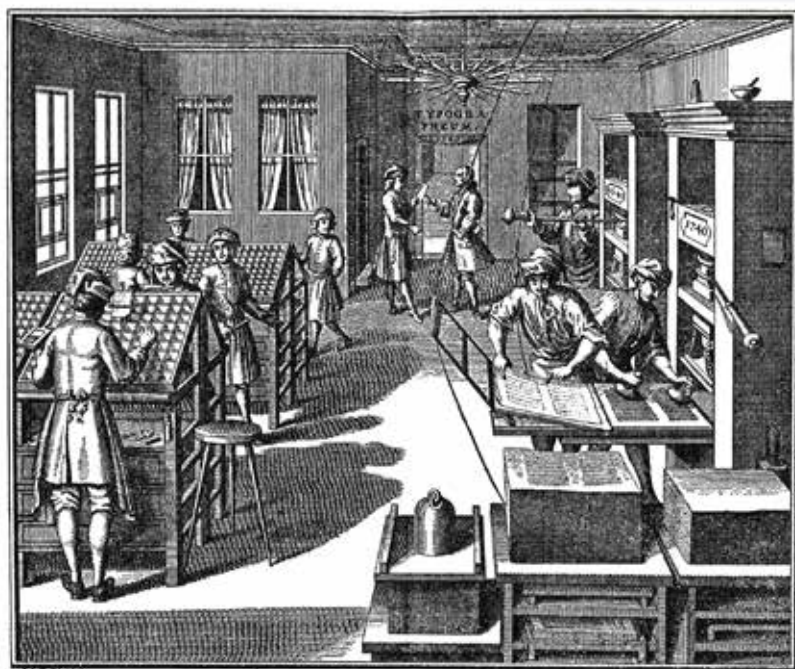
I De Døves Trykkeri kan alle de døves aviser trykkes, brosjyrer, tabeller, idrettsprogrammer, brevpost o. l. Og, hvorfor ikke, gi ut lærebøker fra eget «Forlag».

Flere døve vil kunne livnære seg med dette fag, som også kan kombineres med bokbinding, og, sier fagfolk, på en måte som er meget interessant. Faget er ikke ensformig. Det krever idériksom, kunstnerisk sans og fantasi for å kunne sette opp på tiltalende måte aviser, brosjyrer osv.

For en som vil sette seg ned på hjemstedet med et lite trykkeri, er det lett å tjene til livets opphold, selv på et lite sted, og utgiftene til etablering er ikke overveldende.

Stiler en mot et eget trykkeri for døve, må selvfølgelig utstyret etter hvert kompletteres. Men, hvis de døve selv, med sitt Landsforbund vil stille seg bak foretagendet, skulle ikke det være noen uoverstigelig hindring, og det ville bli vel anvendte penger.

Etter samtale med fagfolk, skulle dette prosjektet kunne bli ikke bare en inntektskilde for døve selv, men en praktisk ordning når en tenker på skolene, foreningene, prestsenes arbeid osv.

*Tysk boktrykkeri
fra midten av det
18. århundre.
Etter stålstikk av
Ritcher-Boëthius.*

Det er meningen at trykkeriet nå, i første omgang, blir satt igang så snart som mulig av skolen i forbindelse med omtalte forretning, uten ekstrautgifter hverken for skolene eller andre.

Og så har en tiden framover til å arbeide med den videre utforming av planen.

*Toralf Eng, bestyrer ved Yrkerskole for døve gutter, Bergen
(«Tegn og Tale» 11/1946)*

«Tegn og Tale» 12/1948:

Fra skolen i Bergen 1947-48

...Vår gode venn, boktrykker Gudmund Hammer, ga oss et vink om at lånekontoret skulle opphøre og huset leies ut. G. Hammer er pastor Hammers bror. Eiendommen ligger midt i sentrum, ved torvet, så det var mange liebhavere, og vi hadde lite håp. Men takket være banksjefen, bankens styre og byens myndigheter fikk vi forretten. Direktøren og byråsjefen kom her, og departementet gikk med den forøkede husleie, under den forutsetning av at vi kunne spare noen penger på skolens budsjett. Leien er 5200 kr. pr. år, men så sparer vi noe ved at vi flytter ut av det verkstedet vi har i V. Torvgt., og som nå skal innredes til døvekirke, og det gleder vi oss til.

I 1. etasje er det benkeplass for 8 snekkere, og rom for læreren. Maskin- og materialrommet er i kjelleren. Der er også et ildfast hvelv på 6 x 3 meter som venter på å fylles av arkivsaker. Er noen interessert?

I 2. etasje holder skredderne til i lånekontorets auksjonslokale, et stort, lyst rom med meget god plass for inntil 8 elever. Der er foruten skredderverkstedet også lunsjrom, og garderobe med skap for hver elev.

I loftsetasjen har vi tenkt å plassere vår lille trykkeri under Th. Sanders ledelse. Som kjent trykkes der: «Unge Døves Tanker» og «Skole og Internat» + forskjellige andre ting som visittkort, skjemaer o. l. Foreløpig, men vi har ikke tenkt å gi oss med det. Over nyttår skal hr. Sander inn på boktrykkeravdelingen på Kunsthandverkskolen. Når han er ferdig med sin lære, håper vi på arbeide for de døve og døveetaten. «Døves Trykkeri», ja, hvorfor ikke?

Toralf Eng.

Boktrykkerkunsten

Opprinnelsen

Allerede i oldtidens Babylonia og Egypt brukte de stempler for å mangfoldiggjøre tegn. Blokkbøker, det vil si bøker der side for side ble trykt med utskårne treplater, fantes i Kina på 800-tallet. Det var også i Kina at boktrykkerkunsten med løse skriftstempler først kom i bruk. I 1041 utviklet kineseren Pi Sheng skrifttyper i brent leire. På grunn av tusenvis av ulike kinesiske skrifttegn var det allikevel blokktrykk som lenge var den foretrukne trykkemetoden i Kina. I Korea ble det på 1200-tallet utviklet løse skrifttyper støpt i bronse, og det er funnet koreanske bøker fra 1300-tallet trykt med slike typer.

Johann Gutenberg

I Europa ble boktrykkerkunsten utviklet på 1400-tallet av den tyske gullsmeden Johann Gutenberg. Mellom 1440 og 1450 fant han en metode for å støpe løse skrifttyper og framstilte en effektiv trykkpresse for masseproduksjon av bøker. De eldste kjente trykkene som sannsynligvis stammer fra Gutenbergs presse i Mainz, er et fragment av en sibyllebok (Weltgericht) fra omkring 1445 og en astronomisk kalender for 1448, i tillegg til flere donater og avlatsbrev.

Gutenberg gikk i 1450 i kompaniskap med den pengesterke Johann Fust for å få råd til å utvikle oppfinnelsene sine. I 1455 kunne de presentere den såkalte 42-linjede Bibelen (Biblia Latina Vulgata). Dette prakteksemplaret av en bibel var den første masseproduserte europeiske boken med et opplag på rundt 200.

Enstemmig vedtatt!

Norske Døves Landsforbund og representanter for døveforeningene — aksjonærene i det nystartede trykkeri som hovedsakelig skal beskjeftige døve arbeidere — vedtok enstemmig på den konstituerende generalforsamling i Bergen 3. mai å sette i gang med trykkeriet og at det skal hete: DØVES TRYKKERI A.s

Nå gjelder det å skaffe trykkeriet arbeid, og det må være i allés interesse, når det er tale om trykksaker, å henvende seg til

D Ø V E S T R Y K K E R I A S

Vestre Torvgate 20 a, Bergen

Hjelp deg selv, er tingen

Som kjent, har nå de døve i Norge fått sitt eget trykkeri, og alle døve bør derfor bestille sine trykksaker der. Pengene går tilbake til landets døve. — Og alle som vil være med å støtte døvesaken, bør bestille sine trykksaker i Døves Trykkeri A.s. Alle har mer eller mindre behov for trykksaker, og når en samtidig kan støtte en god sak, bør det være en selvfølge heretter, når det gjelder trykksaker, å henvende seg til:

Døves Trykkeri A/s

Vestre Torvgate 20 a — Bergen

Håndverksbrevet er d.d.

ca. 1921 og stiftet

1921

BERGEN POLITIKAMMER

Håndverksbrev

Håndverksbrev

n. 627

Thorbjørn Johan Sander
født den 7. 5. 1928 i Sør Odal
har godtgjort å fylle de foreskrevne vilkår og meddeles her-
ved næringsbrev på håndverk i Boktrykker faget
i Bergen by.

Håndverksbrevet trer i kraft straks.

Bergen Politiskammer, den 10. 11. 1958

Grindhaugen

Tommy Urmasen

(Håndverksbrevet oppsies hos den myndighet som har utferdiget det.)

Yrker for døve i 1930:

Av 453 døve menn jobbet:

15,67%	som skomaker	71 stk.
3,31%	som skredder	15 stk.
3,09%	som snekker	14 stk.
1,1%	som andre håndverkere	5 stk.
7,06%	som skomakerarbeidere	32 stk.
7,72%	som skredderarbeidere	35 stk.
3,09%	som snekkerarbeidere	14 stk.
3,75%	som andre håndverker	17 stk.
0,88%	som småindustri drivende	4 stk.
2,20%	som skofabrikkarbeidere	10 stk.
10,81%	som andre fabrikkarbeidere	49 stk.
1,54%	som anleggsarbeidere	7 stk.

Av 126 døve kvinner jobbet:

5,55%	som småindustri drivende	7 stk.
9,52%	som andre fabrikkarbeidere	12 stk.
34,92%	som syersker	44 stk.

Typografer (setter og trykkere): Ingen

Til Handelsdepartementet,
 Industridirektoratet,

O s i o.

Da min søknad om byggesøye til ny fabrikkbygning i Høllendalsvei 16-17 ennå ikke er innvilget, anser jeg mig berettiget til å fremkomme med følgende bemerkninger:

- 1.) Det er nu snart 1½ år siden jeg sendte søknad om byggesøye, men da søknaden blev liggende uforholdsvís lunge hos de forskjellige som hadde den til uttalelse, og materialsituasjonen stadig blev mere vanskelig, hadde dette tilfølge at min søknad kom i en mere og mere ugunstig stilling, og de berettigede krav fra min side blev ikke tilstrekkelig vurderet.
- 2.) Min søknad om byggesøye er ikke baseret på utvidelse av bedriften, men kun for å komme tilbake til de samme forhold jeg hadde før krigen, (og før flyttingen). Jeg har flere maskiner stående umonteret på grunn av plassmangel, maskiner som jeg har sterkt behov for, og som var i full drift i mine tidligere lokaler.
- 3.) Min bedrift tilfredsstiller ikke idag de allermost nødvendige krav til sanitære forhold for arbeiderne, og har jeg stadig spørsmål fra Fabrikktilsyn, Sunhetsvæsen, Brannvæsen m. m. om når forholdene kan bli rettet.
- 4.) Jeg har til idag lagt ut ca. kr. 60.000,- på grunnarbeid og førstøttningsmurer til det planlagte nybygg. Jeg hadde full grunn til å sette dette arbeidet igang, først fordi jeg hadde pålegg fra Bergens Kommune om å bebygge tomt, dernest fordi mange andre nystartede bedrifter dengang nokså lettvindt fikk byggesøye, og jeg da selvsagt som nødlidende med hensyn til lokale, måtte ha grunn til å regne med byggesøye. Den nedlagte kapital i grunnarbeidet representerer da selvsagt en belastning på min bedrift dersom arbeidet nu må stoppe.

Min bedrift er i år 25 år gammel, og er det bittert å måtte resikere å avgi sine fagarbeidere, som har fulgt bedriften i mange år, til nyopdukkede bedrifter som har opført store nybygg de siste to år, og som kan by arbeiderne de sanitære forhold de har krav på.

Jeg håper derfor at min søknad nu blir innvilget snarest.

Arbødigst

NORSKE DØVES LANDSFORBUND

STIFTET 1918

FORMANN: NILS GJERSTAD · SEKR.: ALBERT BREITEIG · KASSERER: TORSEL EIKJELAND

BERGEN, den 17/1-1951.
HOLLENDERGT. 9

Herr Alfr. Hartveit,
Möllendalsveien 17,
H e r .

Vedr.: Leie av lokaler for vårt nye trykkeri.

Under henvisning til tidligere konferanse tillater vi oss hermed å melde oss som leiesøker i Deres nybygg i Möllendalsveien. Som antydnet i vår samtale ønsker vi gjerne å leie en hel etasje, da det vil ha en stor betydning om vi kan ha vår hele bedrift på ett gulv.

Vi har nå alt klart til drift av vårt nye trykkeri, og må i den nærmeste fremtid greie oss med et meget lite lokale, som vil gjøre driften nokså urasjonell. Det vil derfor være til uvurderlig hjelp for oss om vi kan få et leieforhold i stand med Dem. Vi takker for Deres vilje til å hjelpe oss, og uttrykker håpet om at saken vil gå i orden.

Vi tillater oss videre å vedlegge et brev fra præsten for Norges døde, Conrað Bonnevie-Svendsen, der han understreker nødvendigheten av at vårt trykkeri kan komme i drift i høvelige lokaler.

Arbødigst
Norske Døves Landsforbund

Nils Gjertad
Formann.

Albert Breiteig

Bilag.

Nordstrand 14. jan. 1957.

Norske Døves Landsforbunds arbeider godt og
initialverkt på å fremme de døves deltagelse i
arbeids- og samfundsliv. Dette er en sak av
ganske stor samfundsmessig betydning.

Det er ingen tvil om at opøste døve gjør full nytte
for sig isærlig overalt i arbeidslivet. Opøstingen
kan noen ganger volde vanskeligheter, og Døve-
skolen gjør derfor specialundervisning i rekkefag.
Dette gjør umiddelbart begrenset muligheter.

For å utvide de døves arbeidsmuligheter har
Landsforbundet planlagt å etablere et trykkeri-
en bedrift som kan gi døve medledning til å lære
et fag hvor det finnes mange årreker har
vist sig at de gjør god nytte for sig.

Landsforbundet har avtale om leie av en etasje
i et bygg som Alfred Hæverik, Kvællensveien 17,
Bergen har til opføring. Denne etasje vil også
i tilfelle gi en håndhiltsomt avlastning m. h. t.
arbeidsmuligheter for opøstingen av elevene ved Bergens
off. skole for døve.

Jeg vil gjerne si sterkt som nyttig utbytte
at man sterker sig så langt som mulig for
at disse planer kan bli realisert

Edvard Bonnevies-Svensen

NORGES STØRSTE KREDITTOPPLYSNINGS- OG INNKASSOVIRKSOMHET

Stemmer opplysningen i noget punkt ikke med Deres erfaring, ber vi Dem høfligt om straks
å meddele oss dette, for at vi alltid kan gi så objektivt korrekte opplysninger som mulig.

SA/1574.

BERGEN, den 23/4 1951.

Bemerk! Denne opplysning der gis uten garanti. Der garanteres i intet tilfelle for noe. Atrengt privat. Dersom opplysningen er eventuelle tar. De meddelte opplysninger — skriftlige eller muntlige — er kun til vedkommende spørgers personlige bruk og må ikke forevises eller meddeles til andre. Heller ikke må man meddele en ferdigbetalt, at man på grunn av imidlertid opplysningene eller lignende må skaffe betalingsvilkårene, ikke kan effektuere vedtrent e. l. Skjer dette allikevel, står ene og alene vedkommende spørger til ansvar for enhver følge herav — og ikke foreningen eller dens administrerende direktører. Opplysningen skal på forlangende tilbakeleveres i original.

Norske Døves Landsforbund,
Hollendergt. 9, Bergen.

Strengt Konfidentielt

Formål: Å virke i døvesakens interesse. Utgivelse av bladet "Tegn og Tale".

Etablert: Omkring 1918.

Personalia: Styret består for tiden av: Nils Gjerstad, Bergen, formann, Finn Johansen, Drammen, viseformann, Albert Breiteig, Asane, sekretær, Torkel Eikjeland, Bergen, kasserer, Olaf Foss, Rusåga på Helgeland, og A.N. Haukedalen, Oslo.

Det er bra folk som stiller med forbundets saker, og de er greie å ha med å gjøre.

Alm. opplysn.: Som nevnt er det omspurtes formål å virke i døvesakens interesse, og det utgir bladet Tegn og Tale. Særlig på bladets julenommer tjener forbundet godt.

Det er omspurtes mening å starte trykkeri med det første, og der vil i den anledning bli stiftet et uansvarlig aksjeselskap med en aksjekapital på kr. 20.000.-, hvorav forbundet setter inn kr. 17/18.000.- og lokalforeningene resten. For tiden er der tilsluttet 16 lokale foreninger utover landet med tilsammen ca. 2.000 medlemmer. Foreningene betaler inn til forbundet 30 øre pr. medlem.

Økonomi: Forbundets formue oppgis nå til ca. kr. 65.000.-. Det eier ikke fast eiendom, men har nedlagt litt midler i egen filmoptaker og framviserapparater til en verdi av ca. kr. 5.000.-.

Omspurte ordner sine forpliktelser meget greit, og vil neppe forplikte seg over evne.

Konklusjon: Som leieboer kan omspurte trygt anbefales, og mener man at bare overskuddet på forbundets julenommer vil dekke en husleie på kr. 3.000.- pr. år.

Herr Alfr. Hartveit,
Møllendalsveien 17, Bergen.

Møllendalsvei 15-17.

Revidert omkostningsoverlag pr. 28 mars 1951.

Grunnarbeid	kr. 153.000,00
Jernbetongarbeid	" 320.000,00
Doble stålvinduer og jerndører	" 23.000,00
Murararbeid	" 25.000,00
Tømmer- snekker- og innredning	" 25.000,00
Glassarbeid	" 6.000,00
Blikkenslager	" 2.300,00
Elektrisk installasjon	" 11.000,00
Sanitøranlegg	" 15.000,00
Varme- og ventilasjonsanlegg	" 52.000,00
Malerarbeid	" 8.000,00
Smedarbeid	" <u>4.700,00</u>
	kr. 645.000,00
Arkitekt, konsulenter etc.	" 30.000,00
Diverse, 3%	" <u>15.000,00</u>
	<u>kr. 690.000,00.</u>

Til Norske Døves Landsforbund,

Her.

Jeg refererer til tidligere samtaler med Deres hr. Albert Breiteig angående leie av en etasje i mitt nybygg i Nøllendalvei 15-17. Jeg har oppnådd å få kommunegaranti for et annen prioritetslån stort inntil 25% av anleggskapital etter et førstepr.lån på 50%. Det var da beregnet en egenkapital stor 25% av anleggsomkostninger. På grunn av den siste prisstigning, ~~sikre~~ strekker dette desverre ikke til, og må jeg skaffe et tredje pr. lån på ca. kr. 60.000,-. Dette har jeg da tenkt å søke oppnå hos de interesserte leieboere, og beregne kr. 15+000,00 på hver etasje. Lånet avdrages med like store avdrag i 10 år og forrentes med 3½% p.å.

Jeg tillater mig da herved å forespørge om De fortaut er interessert i leie av lokalet, og om De eventuelt da kan yte det nevnte lån.

Jeg imøteser Deres svar snarest mulig.

Ærbødigst

29/11-51.

Til Norske Døves Landsforbund,

h e r.

Vestlandsbanken 1/1, som finansierer mitt nybygg i Møllendalsvei 15-17, ønsker en skriftlig bekreftelse fra de tre leieboere som hver skal yte et lån stort kr. 20.000,00 at de godtar en sideordnet ~~2~~ tredje prioritet med pant i Møllendalsvei 17. Erklæringen kan sendes direkte til Vestlandsbanken 1/1.,

Arbødigst

ALFR. HARTVEIT

KAROSSERIFABRIKK

TELEF. 98480 - MØLLENDALSVEI 17

Gullmedalje Bergen 1958

BERGEN, 26/5 1953.

Forsyningsjefens kontor,
Handelens og Sjøfartens Hus,
Her.

Til utfylling av pkt. 3 i skjema for Bygningstelling 1953,
følger herved en oppstilling av de bedrifter som for tiden
disponerer lokalene:

Kjeller: Alfr. Hartveit Karosserifabrikk.

1. et. : " " " " "
J. Teigland A/S. (bilverksted)
Ragnv. Kismul Lakkerverksted.
2. et. : Motorsport A/S. (bilverksted)
Ternax Laboratorieuutstyr. (S. Åmodt)
3. et. : Døves Trykkeri A/S
Bergen Glassteknikk.
Odd Eriksen A/S. (skredderverksted)
- Loft : Bjørnsund Papirvarefabrikk.

Arbøddigt

1961 - ved trykkeriets 10 års jubileum

Disponent Albert Breiteig

*Disponent
Albert Breiteig.*

De aller fleste døve i Norge kjenner ham som forbundssekretær, og noen få kjenner ham som disponent. Men felles for alle er Albert drivkraften i arbeidet for døvesaken. I de siste 11 år har arbeidet i landsforbundet hatt et voldsomt oppsving, her kan nevnes i fleng: Først og fremst Døves Trykkeri A.s og så videre ungdoms- og skoleleir – foreningslederkurs – Nord-Norgesstevner – landslotteri – feriehem – reisevirksomhet, ja, ja, nå må jeg bremse.

En allsidig mann

Det er jo om trykkeriet vi skal snakke. Albert blir 43 år den 9. august 1961, altså ikke så gammel, og vi kan regne med at han vil holde seg like sprek i de neste 10 år. Før han ble ansatt som disponent, har han vært innom shipping, forretning og skatte(u)vesenet. Fritiden brukte han hos speider-organisasjonen Yngve, og på fotballbanen som indreløper der han gang på gang lurte forsvaret opp i stry.

Og når han av og til fikk lyst, var han bilistenes store skrekk der han raste av sted som kappgjenger. I dag kjører han i sin bil og glør olmt etter trafikksyndere. Ja, nå vet dere litt om ham som vi nå skal ha en prat med.

På kontoret i Døves Trykkeri A. fant jeg ham og ble møtt med et hjertelig velkommen. Jeg synker ned i «kundestolen» og åpner munnen for å avlevere et velforberedt innlednings-spørsmål. Men han kom meg i forkjøpet med «vent et øyeblikk, telefonen ringer» og tar telefonen. Noen minutter er gått og nå er han ledig. Jeg åpner munnen for annen gang da kontordamen frk, Telle, står i døren med en beskjed til disponen-ten. «Vent et øyeblikk, jeg må ut på trykkeriet», sier han og slenger Farmand til meg enda han vet at Farmand er det siste jeg leser.

Jeg sukker og venter enda en stund. Nå farer han inn igjen og sier «værsågod». For tredje gang åpner jeg munnen, og der står Iden, kontormannen, som sier at en kunde står ute og øns-ker en samtale. Jeg gir opp, og det ble til at jeg besøkte ham i hans hjem ute på Eidsvågsneset.

Hjemme hos Albert

kunne jeg endelig få en lang og ordentlig prat med ham. Mens vi pratet serverte hans kone Ruth kaffe og kaker. Jo, det var på en måte bra at mitt forsøk med intervju på kontoret ikke gikk. Og så avfyrte jeg det første spørsmålet:

- Hvorfor akkurat trykkeri? – Hvorfor var det ikke et bakeri el-ler skredderverksted dere startet med for 10 år siden, da dere begynte den første bedrift for døve?

- Jo, det var i grunnen naturlig at det var en trykkeribedrift vi samlet oss om da vi for alvor tok opp saken en gang i 1950. I landsstyret for forbundet var jo tanken om et eget trykkeri for døve (slik som man har det i Finland og andre land) fremme ved flere anledninger, men det var vel helst slik at man ikke kom lenger enn til å drømme om hvor bra det ville være om man kunne trykke «Tegn og Tale» på de døves eget trykkeri. Likevel hadde man allerede for mange år siden bevis for at

døve kunne gjøre utmerket arbeide i forskjellige grener av de grafiske fag. Det har tidligere vært døve settere her i landet, og i Bergen var det til og med en døv (eller rettere sagt meget tunghørt) mann ved navn Henrik Bank som drev eget boktrykkeri i mange år.

I de første etterkrigsår med stadig økende sysselsetting ble det endelig litt større mulighet for de døve til å komme inn i andre yrker enn de såkalte 3 S-yrker (skredder-, skomaker- og snekkeryrket), og stadig hørte vi om døve som gjerne ville inn i typograffaget. Tilgangen til dette faget er dessverre meget begrenset, og det viste seg temmelig umulig for døve å komme inn i lære, noe som gjorde det enda mere tillokkende for Norske Døves Landsforbund å prøve seg med en bedrift i nettopp dette faget. Lønnsmulighetene syntes også å være meget gode, samtidig som det syntes å være små sjanser for arbeidsledighet i faget i mange år framover.

Det syntes å være naturlig å legge trykkeriet til Bergen fordi man da på en grei måte kunne samarbeide med Bergen off. skole for døve om læregutter til trykkeriet.

Kr. 20.000 til maskiner og utstyr

I landsstyremøte i Bergen den 4. november 1950 ble så den historiske beslutning fattet om trykkeriet. I et vedtak der heter det: Arbeidsutvalget får som oppgave å forberede arbeidet med et trykkeri i Bergen, og om nødvendig, får det fullmakt til å bruke inntil kr. 20.000 til innkjøp av maskiner og utstyr.

Sitat fra protokollen fra N.D.L.s landsstyremøte i Bergen 04.11.1950:

Sak no. 5: Planene om eget trykkeri

Gjerstad refererte skriv til og fra Bergens Boktrykkerlaug, hvorav det fremgikk at lauset ikke hadde noget imot at N.D.L. etablerte eget trykkeri i Bergen.

Vedtak: Arbeidsutvalget får som oppgave å forberede arbeidet med et slikt trykkeri og om nødvendig, får det fullmakt til å bruke inntil kr. 20.000 til innkjøp av maskiner og utstyr. Det forutsettes at man hele tiden nytter sakkyndig assistanser. Hvis tiden tillater det, bør styremedlemmene tilskrives, før viktige avgjørelser tas.

*Iden og frk. Telle
på kontoret.*

I løpet av noen måneder deretter ble det hele gjort klart. **Døveforeningen i Bergen var veldig greie med oss, slik at vi fikk sjansen til å innrede et lite trykkerilokale i 1. etasje i foreningens hus i Vestre Torvgate.**

Boktrykker Gudmund Hammer var en veldig verdifull hjelp i denne tiden, og representerte den faglige innsikt når det gjaldt å vurdere hvilket utstyr vi burde begynne med. Han, Thorbjørn Sander og jeg har hatt mange verdifulle rådslagninger sammen om trykkeriets utvikling i disse årene.

Økonomisk oppsving

Den 1. april gikk altså startskuddet, og omsetningstallene fra det første året fram til nå viser kanskje bedre enn noe annet hvordan utviklingen har vært:

1951 (9 måneder):	9.300
1952:	70.400
1953:	104.200
1954:	157.700
1955:	200.000
1956:	228.500
1957:	273.800
1958:	289.500
1959:	286.600
1960:	370.200

- *Da dere satte i gang trykkeriet, hadde dere sikkert en mening med det. Er hensikten oppnådd?*

- Formålsparagrafen i våre vedtekter forteller bl.a. at trykkeriet skal lære opp unge døve i typograf-faget. I de årene vi har drevet bedriften er det utlært 3 settere, som alle med letthet har fått bra arbeide i Oslo, og der inne går det riktig fint med dem. De trives alle sammen og tjener gode penger.

Det som gleder meg mest av alt, er at de også med glans hevder seg i konkurransen med sine hørende kolleger. I løpet av 1961-62 blir 2 læregutter til ferdigutdannet, og jeg tror det skal gå riktig bra med dem også. Alle disse 5 jeg nevnte, er altså settere. I tillegg til dem har vi ifjor høst fått ferdigutdannet Torbjørn Tokle som trykker. Han skal ta sin svenneprøve til høsten, og hvis det går bra, så har vi altså fått frem den første døve trykker her i landet.

Hensikten med trykkeriet oppnådd

Vi må altså ha lov til å si at hensikten med trykkeriet er oppnådd, for såvidt som at våre læregutter blir ført frem til svenneprøven, og at de senere godt kan hevde seg i konkurransen ute på det åpne arbeidsmarked.

- *Døves Trykkeri A.s har utviklet seg stort i løpet av 10 år. Hva skyldes suksessen?*

- Det er mange forskjellige oppgaver som må løses for at en nystartet bedrift skal hevde seg i konkurransen. Det er ikke lett med få ord å fortelle hvorfor det har gått så pass bra med oss som det har.

Selvsagt er det en stor fordel at det i disse årene har vært relativt gode forhold i vår bransje. Konkurransen er selvfølgelig hård, men det har likevel vært nok arbeide for den som har vært i stand til å finne frem til arbeidene og klart å utføre dem tilfredsstillende.

Samarbeidets ånd har stort sett vært meget god hos oss i disse årene, og jeg vil personlig si at nettopp dette «teamwork» har gjort vår bedrift sterk i konkurransen. Vi har vært heldige som har hatt folk som har vært glede i arbeidet sitt.

Fra håndsetteriet.

Riktignok lønner vi relativt godt, men jeg har likevel følelsen av at alle våre folk er glade i jobben sin for jobbens egen skyld, og som regel har det ikke skortet på ekstra innats når det har vært nødvendig for å få viktige arbeider presset gjennom i en fart.

Denne innsatsviljen har betydd meget for bedriftens yteevne, og har sikkert bidratt til fremgangen. Spesiell vekt legger jeg på at vi yter kundene den best mulige service. I salgsarbeidet vårt går vi inn for den best mulige personlige kontakt med våre oppdragsgivere og jeg tror at jeg trygt kan si at nettopp denne service-viljen fra vår side har knyttet kundene sterkere til oss – og det har trykkeriet vokset på.

En spesiell blomst til Sander

Når det gjelder arbeidet innenfor bedriften vil jeg gjerne gi vår faktor, Thorbjørn Sander, en spesiell blomst. Han har gått inn for sitt arbeid med hele sin vilje (og den er jo ikke liten, vet vi som kjenner ham) og jeg synes at han har vært veldig grei og lett å samarbeide med.

Han har jo også et særlig ansvar for læreguttene, og jeg vet at han har gått in for å drive dem nokså hardt. Av og til tror jeg at guttene kanskje kan synes at det blir for hardt, men nettopp denne «hardtreningen» gjør dem bedre rustet til å gå ut i arbeidslivet senere, mener både Sander og jeg.

- De 3 første som trykkeriet har utlært, bor i Oslo nå. Tror du at det er muligheter for et Døves Trykkeri nr. 2, plassert i Oslo?

- Nei! Formålet vårt er først og fremst å utdanne døve i faget. Som det ligger an nå, utdanner vår bedrift 3 døve i løpet av 4 år. Det vil si at vi om 40 år har 30 døve svenner i faget. Vi må nok regne med at stort mere enn 30-40 døve svenner i typograffaget ikke er ønskelig hos oss, så jeg er av den mening at vår bedrift dekker behovet for «døv typografsvenn-produksjon.»

Døves Trykkeri nr. 2 i Oslo kan muligens ha sin berettigelse som ren forretningsbedrift. Det koster imidlertid så meget å få en tidsmessig bedrift i sving at jeg ikke kan tenke meg muligheten av at Norske Døves Landsforbund kan satse noen penger på noe slikt på en del år.

- Du er disponent når du arbeider med saker for trykkeriet og forbundssekretær når du arbeider for landsforbundet, enda du sitter på samme stol og ved samme skrivebord. Dette skulle jo være en effektiv ordning, men likevel hører vi rykter om at du vil trekke deg tilbake som sekretær i forbundet.

- Ja, slik som arbeidsmengden i forbundet har økt disse årene er det klart at tiden nå må være inne til å få ansatt en fulltidsarbeider som sekretær. Vi må få en mann som har tid og evne til å ta seg av alle de uløste oppgavene.

Riktignok vil det koste meget for forbundet å ansette en ny mann, men jeg er ikke et øyeblikk i tvil om at det er riktig å gjøre det nettopp nå.

Jeg tror også at det er riktig å legge forbundskontoret her til Bergen, slik som landsstyret har besluttet det. Uansett hvem det er som blir sekretær, så håper jeg på et hyggelig og positivt samarbeide med ham. Våre kontorer ligger jo vegg i vegg, og det blir vel til at vi tar oss av hans kontoradministrasjon når han er ute på reiser.

- *I disse 10 årene har trykkeriet ikke betalt ut utbytte på aksjer. Hva er grunnen til det?*

- For at en bedrift skal kunne betale utbytte til aksjonærene må bedriften gå med regnskapsmessig overskudd. Vår bedrift er så ny at vi hvert eneste år har måttet bruke hele overskuddet på driften til avskrivninger på maskiner og utstyr. På den annen side legger vi stor vekt på å være særdeles rimelige i våre kalkyler når våre aksjonærer no og da kommer med bestillinger på trykksaker.

- *I etasjen over trykkeriet er det en bedrift som heter Albert Breiteig A.s. Hva lager man der?*

- I 1954 var det i denne etasjen en bedrift i emballasjebransjen. Denne bedriften skulle selges, og det var en stund en viss risiko for at vi ville få en nabo ovenpå som kanskje kunne drive i konkurranse med oss. Jeg la saken frem i styret for trykkeriet og antydte at det beste ville ha vært om trykkeriet overtok denne bedriften.

Breiteig kjøpte bedriften i etasjen over trykkeriet

Vi fant imidlertid ut at det ikke ville være riktig av hverken bedriften vår eller av landsforbundet å investere penger i flere bedrifter i Bergen foreløpig. Det ble til at jeg personlig overtok bedriften ovenpå, og den drives nå som et aksjeselskap i mitt navn. Den produserer forskjellige slags spesialemballasje, og har dessuten en silketrykkavdeling. Jeg legger meget stor vekt på at det kan finne sted et fruktbart samarbeide mellom de to bedriftene, og ikke på noe punkt går de to i veien for hverandre.

- *Hvor mange døve arbeider det i denne bedriften ovenpå?*

- I dag har vi 5 døve der.

- *Hvordan liker du jobben som disponert for trykkeriet?*

- Jeg synes det er en morsom jobb. Jeg skal villig innrømme at jeg var meget i tvil før jeg våget meg inn i denne stillingen. Jeg måtte jo da forlate en sikker og god jobb og dra inn i det uvisse. I dag vil jeg gjerne si at jeg ikke har noen særlig grunn til å angre.

Vi har det hyggelig her i Møllendalsveien. Det tekniske personalet med Sander i spissen gjør absolutt god jobb, og vi her inne på kontoret prøver da også å gjøre vårt beste.

Medvind

I disse 10 årene har vi nok hatt medvind, og jeg er personlig meget glad for den store handlefrihet jeg har fått som disponent. Jeg tror denne friheten har vært en ekstra spore for meg i arbeidet, og jeg tror også jeg må få lov å betrakte det som en nødvendig frihet.

- Vil du røpe litt om dine store fremtidsplaner?

- Nå må vi vel få lov å sitte og hvile på våre laurbær i den neste 10-årsperioden, ler Breiteig. Så blir han alvorlig: - Det siste året har vi jo utvidet vår maskinpark og ellers gjort store forandringer i bedriften, og på denne måten økt gjelden ganske meget.

I øyeblikket arbeider jeg med å få ordnet med faste lån i denne forbindelse, og etterpå må vi nok pent ta det med ro et par år og samle oss om å betale ned på lånene. Omsetningen vår har gått pent i været det siste året, og jeg håper at den vil fortsette med å gjøre det. Da vil vi nok ansette noen mennesker til, og så får vi da ta problemene etter hvert som de melder seg, slik vi i grunnen har gjort det i disse 10 årene også.

- Ja, nå må det være nok. Takk for hyggelig prat. Og jeg håper at du fortsatt vil trives i jobben, så vi i landsforbundet kan regne med deg, selv om du en gang skulle gå av som forbundssekretær.

Og så måtte jeg løpe for å nå siste buss til byen.

Finn Johansen i «Tegn og Tale» 7/1961

Faktor Thorbjørn J. Sander

Det er vel ikke nødvendig å presentere **Thorbjørn Sander, han som er førstemann på Døves Trykkeri A.s.** Men skal vi skrive om Døves Trykkeri A.s, kan vi ikke komme utenom ham, han som sammen med Nils Gjerstad og Albert Breiteig var «innblandet» i fullbyrdelsen av den store drøm: Et eget trykkeri som skulle gi muligheter for døve å utdanne seg som typografer. Thorbjørn Sander er faktor og har ansvaret for dobbel produksjon på trykkeriet. Dobbelt produksjon, hva er det? Jo, han har ansvaret for at de trykksaker som trykkeriet leverer til kresne kunder, er førsteklasses og videre at døve svenner som er klar for «eksport» til arbeidsmarkedet, er flinke og påpasselige. Ja, nå aner vi litt av det ansvar som trykker på den unge manns skuldre. Og nå skal vi ha en prat med ham.

- Hvordan gikk det til at du begynte som typograf? spør vi.

Jeg gikk først i snekkerlære på yrkesskolen i Bergen, men jeg hadde liten interesse for dette faget, som jeg ikke syntes at jeg hadde anlegg for. Etter 1 ½ år kalte styrer Eng meg inn på kontoret og viste meg et brev han hadde fått fra daværende formann i Norske Døves Landsforbund, Wilhelm Schrøder, som bl.a. nevnte hvor store utgifter landsforbundet hadde til trykksaker og hvor utmerket det ville være om NDL hadde hatt eget trykkeri.

Så vidt jeg husker, var det spørsmål om muligheten av et lite trykkeri ved døveskolen, og om elever ved skolen kunne komme i typograflære. Styrer Eng spurte meg om jeg ville prøve meg i faget, og jeg slo til.

Jobbet alene på Hammers trykkeri fra kl. 16 til 19

Det var 14. januar 1947 styreren fulgte meg til boktrykker Gudmund Hammer (bror av døvepresten). Han hadde nok betenkeligheter, men han ville ta meg på prøve en tid. Det ble til at jeg var der fra kl. 16 til 19, hovedsakelig helt alene, men jeg fant meg snart til rette. Hammer kunne imidlertid ikke ta meg

med i lære på ordinær måte, da han ikke hadde lov å ta flere læregutter. Og noen lærekontrakt fikk jeg aldri.

Etter en tid overtok yrkesskolen et lite skoletrykkeri fra Skådalen døveskole. Med dette hadde man i sin tid trykt «Skådalsposten», og «trykkeriet» besto av en reol med skrift samt en «trampemaskin», passende til å trykke visittkort på. Skriftutstyret var så nedslitt og mangelfullt at det burde vært kassert for lenge siden, og maskinen var loddet og sveiset både her og der. Dette utstyret ble plassert i kjellerlokalet hos bokbinder Moss i Lille Øvregate. Jeg fikk litt tilleggs-utstyr fra Hammer, og så var det å sette i gang.

Her holdt jeg til alene om dagen, og om kvelden var jeg hos Hammer, også alene, så det var en gåtefull læretid. Jeg måtte lese meg til det meste, men den metoden er ikke å anbefale. I Lille Øvregate var det iskaldt. Jeg dro koks på håndkjerre gjennom hele sentrum rett som det var, men det var rent umulig å få lokalet varmt. Som regel sto jeg ved settekasen i 10 min., så måtte jeg slå floke og gjøre gymnastiske øvelser i 5 min., og slik gikk dag etter dag.

Jeg satte for hånd hele «Unge Døves Tanker» og «Skole og Internat» (P. Anderson var redaktør for det sistnevnte). Det var sannelig en jobb å klare dette med valne fingre. Derimot ble jeg god og varm under trykkingen, slik som jeg trampet i vei, men trykkfargen frøs fort.

Begynnelsen til et stort døves trykkeri

Jeg kunne skrive en hel bok om læretiden min. Jeg begriper ikke hvordan jeg holdt ut. Det var vel Hammers oppmuntring og styrer Engs sikre tro på at dette var begynnelsen til et stort døves trykkeri som holdt motet mitt oppe. Dessuten visste jeg ikke hvordan andre læregutter hadde det, så jeg kunne ikke trekke sammenlikninger.

Jeg tror ikke jeg klagde. Lønnen hos Hammer var kr. 30 i uken. Dessuten fikk jeg betaling for det jeg utførte for døveskolen, og jeg spiste på døveskolen også et år etter at de andre i mitt

Sander gir instruksjer.

kull hadde sluttet. Mere nøyksom i matveien måtte jeg være senere, men jeg syntes det var deilig at jeg klarte å forsørge meg selv.

Jeg kunne nok fått hjelp hjemmefra, men jeg syntes det ville være skam å ta imot hjelp for jeg var jo «voksen», hele 18 år. Mine foreldre fikk aldri vite hvordan jeg virkelig hadde det. Senere ble det litt bedre, da døveskolen fikk leie Hollendergt. 9. «Trykkeriet» ble nemlig flyttet dit, opp på kvisten. Der var det nok like kaldt, men det var iallfall lyst. (Senere ble dette lokale kontor for Norske Døves Landsforbund, høsten 1950.)

Den harde tiden gjorde meg godt

Først i mitt siste læreår arbeidet jeg på full tid hos Hammer. I dag kunne det være nærliggende for meg å kritisere de som hadde ansvaret for min harde læretid, men jeg er overbevist om at den harde tiden gjorde meg godt, så jeg er bare takknemlig. Egentlig burde en hver ungdom settes på slike prøver. De unge i dag har det alt for godt, og det blir bare blautfisker av dem.

- *Når ble du utlært?*

- 1. april 1951, samme dag som Døves Trykkeri A.s startet.

- *Du hadde altså direkte føling med starten av trykkeriet.*

Kan du fortelle litt om det?

- Jeg hadde jo liksom sett fram til noe slikt hele tiden, men det viste seg etter hvert at det ville bli meget vanskelig. Egentlig var det planen å få et trykkeri knyttet til yrkesskolen for døve, nærmest på linje med skolens øvrige verksteder, men med så strenge bestemmelser som det er i boktrykkerfaget, var nok denne planen dødfødt. Det var større sjanser for NDL, og da forbundet fikk sitt sete i Bergen, gikk det ikke lenge før planene tok fastere form.

Jeg ble jo selv sterkt knyttet til landsforbundet på denne tiden, da jeg ble ansatt som redaktør for «Tegn og Tale», men jeg var bare 22 år. Vi pratet nok ofte om trykkeriplaner, og forbundssekretær Albert Breiteig ble snart sterkt interessert. Og så gikk det fort. Breiteig undersøkte alle sider av saken, i nært samarbeid med Hammer. Særlig var det vanskelig å få tak i en trykkmaskin, men etter hvert som problemene ble løst, bar det raskere framover mot starten av landsforbundets eget trykkeri.

Døves Trykkeri startet 1. april 1951

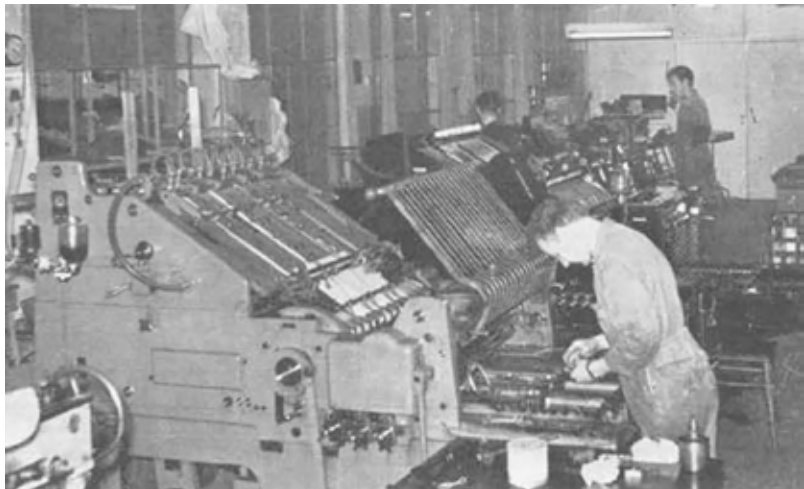
Lokalet fikk vi i Døves Hus, i småsalen, og her startet altså trykkeriet 1. april 1951 med setteriutstyr for kr. 18.000 og en brukt, men god trykkmaskin for kr. 5.000. Uten Breiteig tviler jeg på at NDL hadde våget å satse noe på tiltaket. Ja, jeg tør gå så langt som til å si at «drømmen ble til virkelighet» fordi forbundsstyret stolte blindt på Breiteig.

- *Og hvor mange var dere på trykkeriet ved starten?*

- Det ble ansatt en hørende trykker, Svein Johannessen, dessuten altså meg og en læregutt, Ola Svare, som jeg skulle lære opp. En tid hadde vi også Ann-Margrethe Haug (nå Rafoss) som tok seg av falsing, ekspedering og en del kontorarbeid.

Albert Breiteig var forretningsfører, men han fortsatte i sin stilling som kontorsjef så lenge trykkeriet holdt til i Vestre Torvgate.

Fra trykkeri-
avdelingen.

- *Og arbeidsmengden var tilfredsstillende?*

- Nei, det var som regel lite å gjøre. Store ordrer kunne vi ikke ta på vår maskin. Det meste arbeid fikk vi gjennom boktrykker Hammer.

- *Har du noen spesielt hyggelige minner fra den tiden?*

- Jeg husker f.eks. et arbeid vi fikk fra Hammer. Det var et krevende arbeid, som egentlig passet dårlig for oss, men Hammer tenkte vel på hvor god tid vi hadde. Noen dager etter leveringen fikk vi kompliment. Kunden sa at det aldri var gjort så pent før. Og forrige gang var det blitt trykt i Bergens største trykkeri!

- Ellers minnes jeg med vemod Svein Johannessen. Han var et ualminnelig menneske. Aldersforskjellen mellom ham og meg var såpass stor at han kunne vært min far, han hadde drevet eget trykkeri og var en ansett mann i byen med en rekke tillitsverv – og likevel fant han seg uten videre i at en slik grønnskolling som jeg, som den gang ikke engang hadde tatt svennebrev, skulle agere mester og stå over ham.

Han var et fint menneske. Han ble også trofast hos oss til han plutselig døde i høst. Jeg betraktet ham som en av mine aller beste venner, og jeg bevarer minnet om ham med takknemlighet.

- *Og hvordan gikk det så framover med trykkeriet?*

- Vi fikk tilslaget på trykkingen av «Barnas Avis», gjennom Toralv Trollbu i Oslo (akkvisitøren for Tegn og Tale). Dette var et så stort arbeid at det dannet grunnlaget for anskaffelse av en større trykkmaskin, og vi fikk fatt i en middelstor brukt hurtigpresse. Så ansatte vi en hørende påleggerske, fru Toppe, maskinsats fikk vi kjøpt fra et annet trykkeri, og så var vi bra beskjeftiget.

Hurtigpressen var så stor at også Tegn og Tale kunne trykkes på den. Avtale ble inngått med et trykkeri om levering av maskinsats, og augustnummeret av Tegn og Tale 1952 var det første som ble trykt hos oss. En ny etappe var påbegynt.

Puttet ark i maskinen ca. 285.000 ganger!

Nå kunne NDL få hele sitt behov av trykksaker dekket på sitt eget trykkeri. Men det var en hard jobb for fru Toppe å legge på, særlig Døves Jul 1952, som var på 48 sider + omslag i to farger, opplag 20.000. Det vil si at hun måtte gripe og legge nøyaktig til rette i maskinen ett og ett ark ca. 285.000 ganger!

- *Og så bar det til Møllendalsveien. Hvordan var begynnelsen?*

- Vi trodde at vi gikk en ny æra i møte da vi fikk overlatt en gammel Thypograph settemaskin. En arbeidsledig døv dansk typograf, Hans W. Larsen, ble ansatt, og en pensjonert maskinsetter skulle lære ham bruken av maskinen. Men maskinen viste seg å være nærmest livsfarlig, og etter en langvarig slåsskamp måtte fagfolkene melde pass og maskinen gikk til opphugging.

- *Dansken også?*

- Nei, han ble værende en tid hos oss som håndsetter inntil han fikk ny jobb i København. Senere har han gjort bergenser av seg og arbeider nå hos Hammer.

- *Det gikk raskt framover med trykkeriet?*

- Ja, neste store sprang var anskaffelsen av settemaskin, et flunkende nytt Monotype-anlegg fra England, og likeså en flott cylindertrykkautomat fra Tyskland. Nå var vi selvhjulpne

*Setting på Mono-
type-anleggets
tastatur.*

og kunne levere de fineste trykksaker på kort tid. Så kom en ny digel-automat, dobbelt så stor som vår første. I fjor ble det ny stor utvidelse av setteriet, anskaffelse av linjesag, korrekturpresse, automatisk skjæremaskin for papir, boremaskin, og så siste modell Heidelberg cylinder-trykkautomat.

3 døve settere og 1 døv trykker bestod svenneprøven

- *Hvor mange døve er blitt utlært?*

- Dessverre har ikke trykkeriets store utvidelser kunne føre til tilsvarende økning av antall læregutter. Det er strenge bestemmelser som må følges, og læretiden er 4 år. Vi kunne bare ha én læregutt de første 4 år. Senere har vi kunnet ha to setterlæringer og en trykkerlærling. Vi har utlært 3 døve settere: Ola Svare, Jan Johansen og Jarle Lid, som alle tre nå arbeider i Oslo.

Og så er den første døve trykker i Norge blitt utlært hos oss, nemlig Torbjørn Tokle, som var ferdig i høst. Nå har vi to setterlæringer, hvorav den ene, Reidar Brenden, er ferdig til sommeren, og en ny trykker da straks inn i lære. Videre har vi tatt inn en ny trykkerlærling. En døv dame er «utlært» som påleggerske, og ellers har vi hatt en del døve hjelpearbeidere i kortere eller lengere tid. Ja, vi har også hatt noen settere på prøve, og som har gitt opp eller har måttet slutte i prøvetiden, hele 3 stykker fordi de var håpløst kjevhendte. Det er umulig å sette med venstre hånd.

- *Hvor mange døve arbeider på trykkeriet i dag?*

- Syv, med det første blir det åtte. Tidligere har som regel de hørende vært i flertall, i dag er forholdet 7 døve og 3 hørende, men når dette leses, har vi antakelig 8 døve og 4 hørende. Kontorpersonalet har jeg ikke regnet med (3 hørende).

- *Er det mulig at det en dag blir helt overflødig å ha hørende i arbeidsstokken?*

- Det er hverken mulig eller ønskelig. Vi regner med at det alltid bør være to hørende på trykke-avdelingen, som kan «låne øre» til de døve trykkerne. Maskinene er meget innviklede og kostbare. Og på maskinsetteriet må vi ihvertfall ha én hørende, av hensyn til den kompliserte støpemaskinen, som bør kontrolleres av et godt øre. Nå har vi også en hørende på tastaturet, fordi ingen av de døve setterne vi har utlært hittil har hatt interesse av å bli maskinsettere. Forresten må jo de døve lære å arbeide sammen med hørende, så de ikke blir noe for seg selv.

- *Har du noe å si på de døve læreguttene? Noen problemer?*

- Problem nr. 1 for læreguttene våre er å bestå eksamen på Kunsthåndverksskolen. Skolen er obligatorisk for alle typograflærlinger, så vel setter som trykkere. De går 3 klasser i løpet av de fire læreårene, tilsammen 30 uker på full dag, og der kommer de altså på skolebenken sammen med hørende.

Det er selvfølgelig vanskelig for de døve å følge med, og den avsluttende eksamen er meget krevende. Oppgavene formes unødvendig vrient, så det kan lett gå slik at de døve misforstår det hele. Hittil har det gått bra. Det er nesten utrolig. Og de som er blitt utlært hos oss, har bestått svenneprøven og har fått sine svennebrev. Det har de grunn til å være stolte av. Det er så strenge krav i typograffagene at alle som har stått sin læretid må gjennom svenneprøven i løpet av det 5. året, og de som ikke består prøven, får ikke arbeide som fagfolk.

De får en ny sjanse, og klarer de seg ikke da heller, er hele læretiden nærmest bortkastet. Jeg tror at jeg er mere nervøs enn guttene når det nærmer seg tiden for svenneprøve. Jeg er

mere glad nbår en av dem har fått svennebrev enn jeg var da jeg selv fikk mitt håndverksbrev.

- Hvordan har samarbeidet med disponent

Albert Breiteig gått?

-Jeg synes det har gått som smurt. Når han skaffer bestillinger nok og lån til maskiner, slik som hittil, og ikke driver med underskudd, så garanterer jeg for resten. Nei, dette er en stor overdrivelse. Et trykkeri kan ikke gå godt med dårlige fagfolk. Vi har ingen dårlige fagfolk i dag. De ligger over gjennomsnittet alle sammen, og av og til er de så «snille», kontorpersonalet også, at det ikke er til å tro. Jeg tror de er brukbare som barnevakter alle sammen. De forteller hvor stor tillit jeg har til dem.

-Driver disponenten hardt?

- Det har iallfall ikke gått ut over hans helse ennå, men som oftest har vi flere bestillinger osm haster, og da er det et stadig mas fra både ham og Iden på kontoret, men det er jo bare naturlig. Som regel klarer jeg å overbevise dem om at det går fortere enn mulig. Det har hendt at vi har måttet si fra oss noen bestillinger, men jeg foretrekker å love mere enn vi kan holde, og Breiteig er av samme mening. Av og til har det vært forskrekkelig meget overtid for å holde en leveringsfrist. Med de siste utvidelser er det blitt mulig å arbeide mere rasjonelt, og «flaskehalsene» er eliminert, så nå glir det.

- Har du noen spesielle ønsker for tiden framover?

-Massevis. Men spesielle? Ja, at alle som står sin læretid på Døves Trykkeri A.s må bestå eksamen på Kunsthåndverksskolen, klare svenneprøven og bli vel ansette blant kolleger, både som fagfolk og som mennesker. Og så håper jeg at trykkeriet nå få så stort overskudd at Tegn og Tale kan trykkes nærmest gratis. Da vil det bli mulig for landsforbundet å gi alle døve i Norge bladet gratis.

-Ja, sier jeg. Jeg håper at vi ikke skal vente så lenge før det siste ønsket blir oppfylt. Takk for intervjuet!

- Sjøl takk!

Finn Johansen i «Tegn og Tale» 7/1961

Svennebrev

Torbjørn Tøkle

født 12. oktober 1936 i Sefjorden som har
utstøtt sin læretid i boktrykker- faget
hos $\frac{2}{5}$ Leves Trykkeri, her.

har overensstemmende med gjeldende regler om avleg-
gelse av svenneprøver framstillet seg til prøven for
undertegnede prøvenemnd.

Prøvearbeidet har vært: De i svenneplakaten
for trykkere i faget bestemte prøver.

Prøven ble bedømt således:

Prøvearbeidet

Beskått.

Verktøpføring, håndferdighet og
eksaminasjon om faglige spørsmål

Beskått.

Tegning

Følgende fagskoler er gjennomgått.

Bergens Kunsthåndverksskole.

Da den prøveableggende således har godtgjort å ha
den forlangte kunnskap og fagdueligbet, erklærer
vi ham/henne for

svenn å være i Boktrykker- faget

og tildeles ham/henne dette svennebrev.

Bergen, den 3. desember 1961.

Konrad Lunde, Hans W. Voll, Per Rasmussen

Undertegnede bekrefter at svenneprøven er avlagt for
den lovlige oppnevnte prøvenemnd og at det oppgitte
prøvearbeid samt karakterene er overensstemmende
med prøvenemndas protokoll.

Bergen Politihammer, den 3. september 1962.

Reidar Brenden

- fra læregutt til svenn 1957-1963

Reidar Brenden.

Høsten 1956 begynte Reidar Brenden på Yrkesskolen for døve gutter i Bergen. Der var han elev på Jern-og metallinjen i ca. halvt år. Han syntes det var en slitsom jobb. Det ble til at bestyrer Toralf Eng kom til å foreslå at Reidar skulle prøve seg som typograf.

Reidar syntes at «typograf» hørtes så rart ut. Han hadde aldri hørt om det før. Han trodde at det hadde noe med kontor å gjøre. Han fortalte til bladet «Unge døves tanker» i 1966 at han ikke gravde og spurte, men var likevel nysgjerrig, så han svarte «Ja!». Han var spent på å få begynne med det.

Det viste seg at hans antakelse var feil. Typograf var noe helt annet enn å sitte på kontor. Reidar ble sendt til Døves Trykkeri A/s for å lære sitt nye yrke. Først måtte han ha en prøvetid i noen måneder.

Han skulle blant annet lære å huske hvor alle bokstavene, store og små, befant seg i settekasen med 126 rom. «Å, det ville nok bli vanskelig», tenkte han. Det var akkurat som om faktor Thorbjørn J. Sander hadde lest tankene hans, da han sa: «Ingen ting er umulig. Hvor ligger A?»

Reidar tok opp en blybokstav og så nøye på den. Hva slags bokstav var det? Sander fant et speil og sa: «Se inn i speilet». Ja, så sannelig var det ikke B. Det var altså speilvendt. Hvorfor? Jo, det må være slik hvis det skal bli riktig etter trykkingen.

Faktor Sander spurte om Reidar var kjevhendt. Hva mente han med det? Da Reidar skulle begynne å stable bokstaver i vinkelhaken slik at de ble til ord, og ord til setninger, forsto han hva Sander mente med kjevhendt. Man holder vinkelhaken i venstre hånd og tar opp bokstaver med den høyre.

Vinkelhake er et redskap for typografer. Det ville være vanskelig å plukke bokstaver med venstre hånd og holde vinkelhaken med høyre hånd. Hvorfor? Kort sagt, man ville nok holde på for lenge med å stable slik.

Vinkelhake. Ser du teksten "Døves Trykkeri As"?

Prøvetiden gikk, og Reidar undertegnet sin kontrakt. Det var mye å lære, og kontrakttiden hans varte i 4 år. Han kom på Boktrykkerfagskolen. Der lærte han om typografisk stil, lærte å sette annonser, brevark, boktitler, å brette om bøker og blader osv.

Fire år gikk, og han måtte avlegge svenneprøve i praktisk arbeid og teori. Han var nervøs, for han ville helst at det skulle gå bra slik at han kunne vise at han hadde lært noe. Han bestod prøven og ble erklært som svenn. Han ble enda et år på Døves Trykkeri A/s, før han søkte seg en ny arbeidsplass. «Jeg gruet meg litt, men på den andre siden så var jeg nå rustet til å ta fatt på arbeidet,» fortalte han.

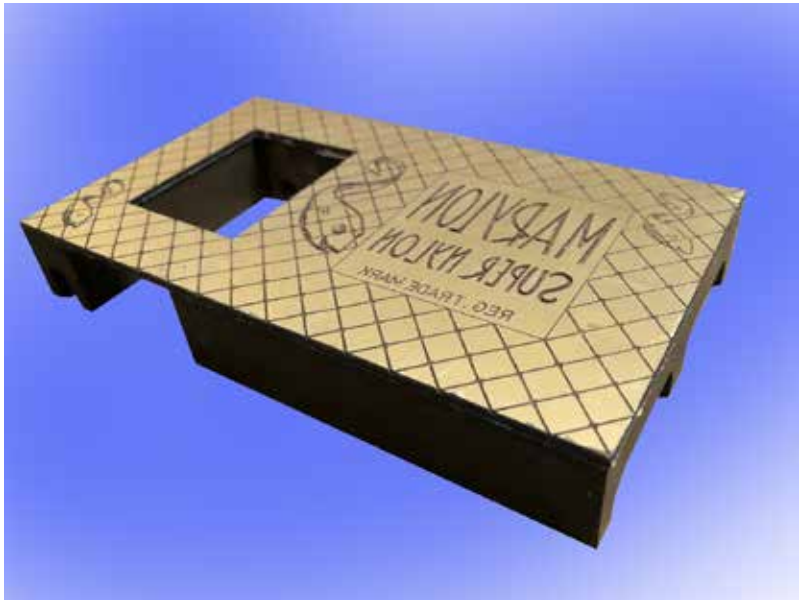
Hvor en enn kommer i trykkeriet, enten som setter eller ombrekker, så er det moro, samme hva en har lært i læretiden. Reidar begynte hos Johansen & Nilsens Boktrykkeri i Oslo. Der fikk han ros for arbeidet han utførte. «Det er takket være lærdommen jeg fikk på Døves Trykkeri A/s,» sa han. Ett år jobbet han der, men så giftet han seg og flyttet til Drammen. Der søkte han seg inn hos Harald Lyche & Co. Der fikk han lære mere variert arbeid. To år ble han der før han søkte seg igjen til Oslo.

- Jeg takker Døves Trykkeri As!

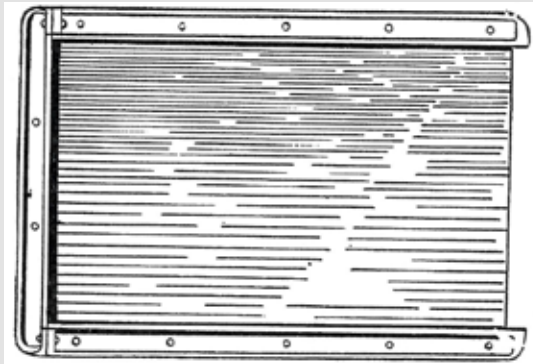
Han tok dette arbeidet fordi han fikk en bra leilighet og bedre lønn. Han ble ansatt som ombrekker av tidsskrifter; Motortidende, Familien, Husmorblad og Skogeieren. «Jeg liker meg godt her og takker Døves Trykkeri A/s for den lærdommen jeg fikk og ikke å forglemme styrer Eng, som viste meg veien til dette arbeidet», sluttet Reidar Brenden.

*Reidar Brenden
og Møyfrid Søreide
under fest for
tidligere Døves
Trykkeri-ansatte
i Bergen Døve-
senter 1. oktober
2021.*

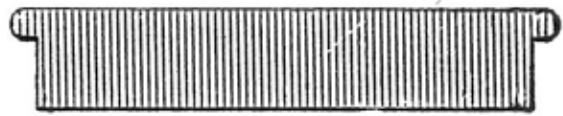

Skiff.

Settelinje.

Saks.

Blyfil.

Äl.

Pinsett.

Manuskripholder.

Et sett settelinjer.

Vinkelhake.

a) bunn

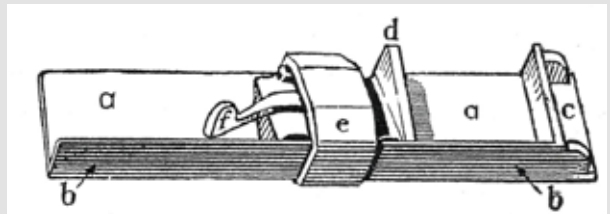
b) sidevegg

c) hode

d) skyveren

e) skyverbånd

f) klemskrue

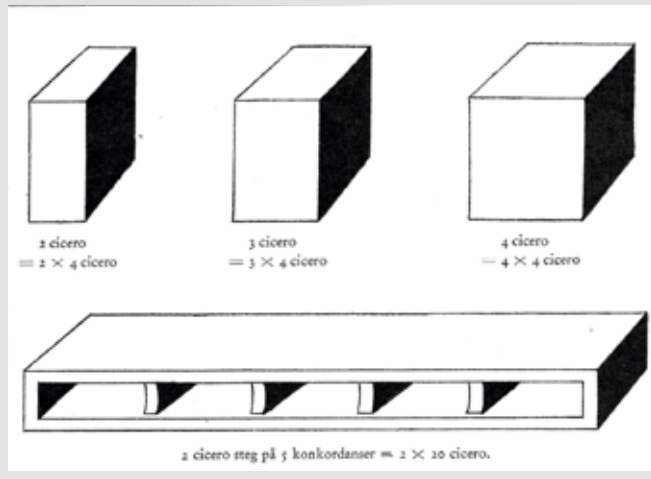
Skytelinjer.

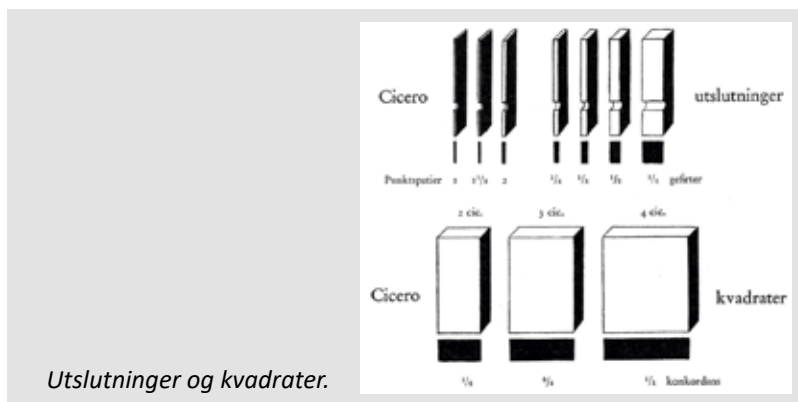
Kegel	Skytelinjer				Betegnelse
	2 cicero	3 cicero	3 ^{1/2} cicero	4 cicero	
1					1/8-petit
2					1/4-petit
3					1/4-cicero
4					1/2-petit
punkter					

Regletter.

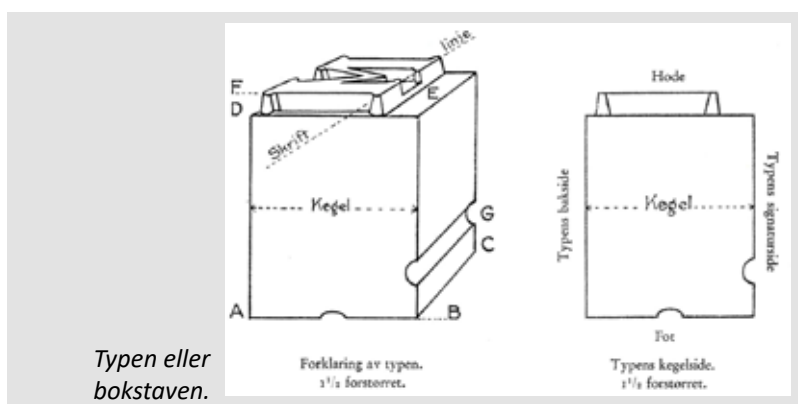
Kegel	Regletter på 3 konkordanser = 12 cicero	Betegnelse
1		1/8-petit
2		1/4-petit
3		1/4-cicero
4		1/2-petit
6		nonpareille
8		petit
punkter		

Blysteger.

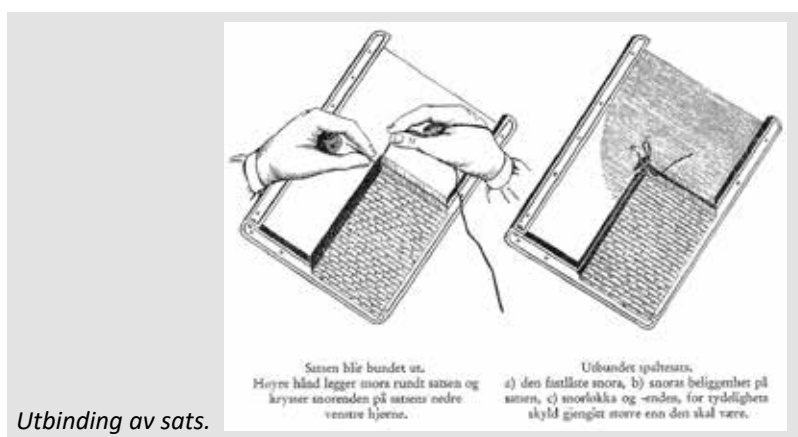

Utslutninger og kvadrater.

Typen eller bokstaven.

Utbinding av sats.

*Skriftfamilien
Gill.*

Mager Gill

Normal Gill

Kursiv Gill

Halvfet Gill

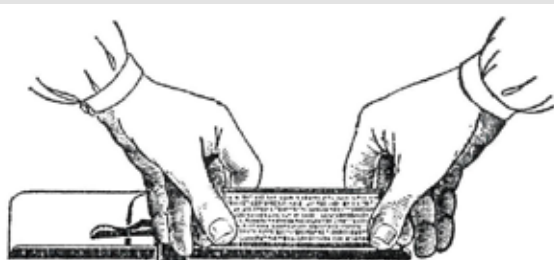
Smal Halvfet Gill

Fet Gill

De forskjellige kegelstørrelser (skriftstørrelser) kalte vi:

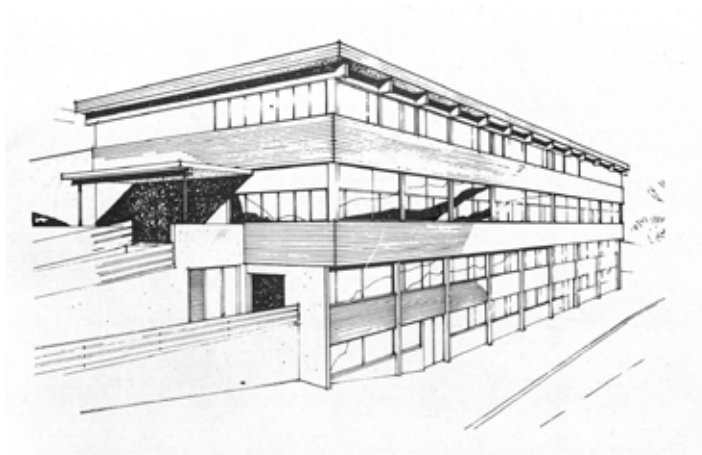
Brilliant	3 punkter	Dobbelcicero	24 punkter
Diamant	4 »	Dobbelmittel	28 »
Perl	5 »	Liten kanon	32 »
Nonpareille	6 »	Kanon	32 »
Kolonell (Mignon)	7 »	Dobbeltekst	40 »
Petit	8 »	Stor kanon	42 »
Borgis	9 »	Liten missal	48 »
Korpus	10 »	Stor missal	60 »
Cicero	12 »	Liten sabon	72 »
Mittel	14 »	Stor sabon	84 »
Tertia	16 »	Real	96 »
Tekst	20 »	Imperial	108 »

*Satsen heves ut
fra vinkelhaken.*

Kort om Nye Døves Trykkeri AS

Offisielt åpnet i Klaus Hanssens vei 22 - Bergen - 5. mai 1977

Døves Trykkeri AS er etablert 1. april 1951 som et aksjeselskap med Norges Døveforbund og en del av dets lokalforeninger som aksjonærer. Målsettingen var å gi døve opplæring i de grafiske fag.

I 1967 ble bedriften registrert som bedrift for vernet arbeid og målsettingen ble da utvidet. Bedriften tar nå også inn andre kategorier av funksjonshemmede, og det gis også annen opplæring enn den rent håndverksmessige. Bl.a. legges det vekt på arbeidstilvenning og tempotrening.

Fremdeles er bedriften å regne som spesielt egnet til å ta seg av døve fra alle kanter av landet.

Siden 1973 har bedriften planlagt og begynt gradvis overgang fra boktrykk til offsestrykk, og ved innflyttingen i sitt nybygg i januar 1977 presenterer Døves Trykkeri AS seg som en moderne bedrift med fotosetteri, reproavdeling, trykkeriavdelinger for offset, boktrykk (fremdeles i noen år), og silketrykk og ferdiggjøringsavdeling.

Den sosiale målsetting har gjort det naturlig ved valg av nytt produksjonsutstyr å ta hensyn til at det skal gis sysselsetting til flest mulig arbeidstakere.

I 1976 hadde bedriften gjennomsnittlig 23 ansatte. Dette tallet er nå økt til 26, og planen er å øke ytterligere til 40 i løpet av en femårsperiode.

Finansiering av bygget

Nybygget for Døves Trykkeri AS koster totalt ca. kr. 6.750.000.

Finansieringen er ordnet ved lånetilsagn fra Norges Hypotekforening for Næringslivet, Vesta, Vestlandsbanken og Rikstrygdeverket. Lånesøknad er dessuten til behandlig i Hordaland fylke og Bergen kommune.

Med i finansieringen er videre innskudd fra leieboere. Fa E. Grønstad A/S er formell medeier og disponerer øverste etasje i bygget.

Arbeidsdirektoratet har ytet betydelig økonomisk hjelp i form av rente- og avdragsfritt lån.

Byggetid

Byggearbeidet tok til ultimo oktober 1975 og har tatt 17 måneder.

Utførende entreprenører:

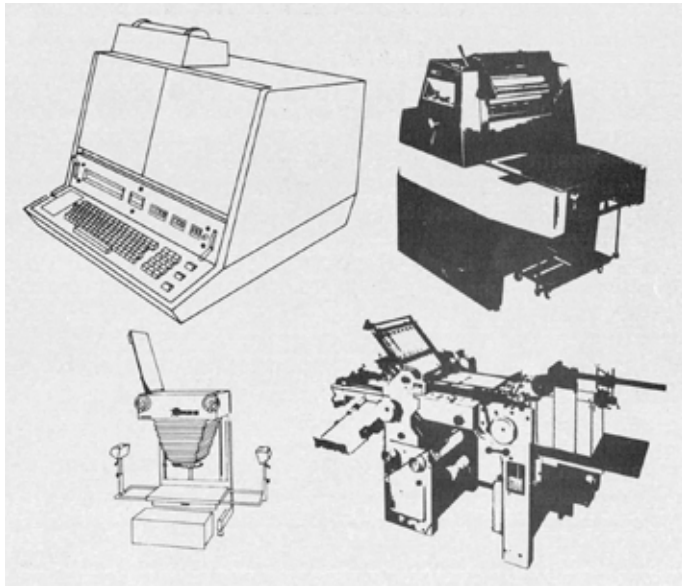
<i>Grunn og betong:</i>	Allbygg A/S	<i>Ventilasjon:</i>	Alfsen og Gundeson Bergen A/S
<i>Mur og puss:</i>	Brødr. Gullaksen A/S	<i>Maler:</i>	Nils Paulsen
<i>Tømmer:</i>	Erling Valde A/S	<i>Perginol:</i>	Spesialbelegg A/S
<i>Dører:</i>	Os Trevare-fabrikk	<i>Rikett golvbelegg:</i>	A/S Tre og Flis
<i>Takplater, tekking, utv. Kledning:</i>	Korru-Bygg A/S	<i>Heis:</i>	Stahl Heiser Torvald Sæthre A/S
<i>Vinduer, glass:</i>	Jon Hole	<i>Låser, beslag, brannrør:</i>	Bygg Produksjon A/S
<i>Rørlegger:</i>	Ingvar Eliassen		
<i>Elektriker:</i>	G. Gran A/S		

Innredning:

Møbler til kontorene og diverse fast innredning er levert av fa. Haraldssøn A/S, som også har gitt verdifulle råd.

Renholdsutstyr:

Utstyret er levert av A/S Moderne Renholdsutstyr.

Produksjonsutstyr:

Maskiner og annet produksjonsutstyr til Døves Trykkeri A/S er i forbindelse med innflyttingen i nybygget hovedsakelig levert fra:

Olaf Gulowsen A/S

Noroffset A/S

Gjestvangs Grafiske Fagforretning A/S

Magne Ore

Luth Grafisk A/S

Tekniske beskrivelser

Tomten for nybygget er festet fra Bergen kommune og ligger nordvendt ut til Lungegårdsvannet, mellom Klaus Hanssens vei og Møllendalsveien. Tomten er meget bratt med et fall på ca. 11,5 m fra inngangsnivået i Klaus Hanssens vei til grensen mot nord. Dette sterke fallet på tomten har diktert løsningen av bygget: En etasje mot Klaus Hanssens vei og fire etasjer mot nord. De topografiske forhold, sammen med delvis vanskelige grunnforhold, har gjort tomten forholdsvis dyr å bygge, men har samtidig gitt mulighet for å løse bygget fra terrengnivå.

Planen

1. *etasje* på 377 kvm er i sin helhet leiet ut til et nystiftet selskap som skal drive industriell virksomhet for psykisk funksjonshemmede. Foruten produksjonslokaler, inneholder etasjen garderober, dusjrom og toiletter for de ansatte, undervisnings- og spiserom og kontorer for ledere og instruktører.

2. *etasje* som er på 567 kvm, er disponert til kontorer for Norges Døveforbund, utleielokaler på 120 kvm og spise- og kursrom m/tekjølken for de som arbeider i bygget. Tilfluktsrommet for bygget ligger i denne etasjen og det er i fredstid beregnet brukt til laget for kontorene i bygget. Det er toiletavdeling for de som arbeider i denne etasjen.

3. *etasje* med en total grunnflate på 1032 kvm er i sin helhet disponert av byggherren Døves Trykkeri AS. Foruten nødvendige kontorer, inneholder etasjen trykkerisal på 335 kvm, avdeling for silketrykk, avdeling for form og montasje, fotoavdeling med mørkerom, stanseverksted, skyllerom og papirlager. Det er garderobeavdelinger for damer og herrer med dusjrom og toiletter. Det er inn- og utleveringer av varer til trykkeriet direkte over høyere rampe. En del av 2. etasje ligger under gårdsplass (parkeringsareal) ut mot Klaus Hanssens vei.

4. *etasje* er på 615 kvm. Et rådgivende ingeniørfirma i byggeteknikk disponerer 460 kvm. dette firma er også medeier i

bygget. Etasjen er innredet med kontorer langs yttervegger og en sentral kjerne med overlys som gir plass for spise- og konferanserom, arkiver, garderobe, kopiering etc. Det ligger egen toilettavdeling i etasjen. Det resterende kontorareal er leiet ut til en trafikkskole som har lokaler for teori-undervisning her.

Som tidligere nevnt er det direkte inngang til alle fire etasjer. Innvendig er bygget forbundet med vareheis som går gjennom alle fire etasjer og et hovedtrapperom som går mellom de tre øverste etasjer. Mellom de to nederste etasjer er det lagt inn en vindeltrapp i stål. Bygget er beregnet brukt også av fysisk funksjonshemmede og i tillegg til heis er det derfor eget toilett for bevegelseshemmede i alle etasjer. Parkering av biler skjer på gårds plass ut mot Klaus Hanssens vei og foran bygget på nordsiden.

Konstruksjoner og materialer

Grunnforholdene på tomten er vanskelige, med leirmasser og delvis store dybder til fjell. Samtidig måtte veimurer i gråstein (tørrmur) i Klaus Hanssens vei sileres og fundamenteres bedre under byggearbeidene. Det bærende system i bygget er lagt opp med betongsøyler og dragere med gulv støpt direkte på grunnen i underetasje, plasstøpt betongdekk og gulv på grunnen (i tilfluktsrommet) i 1. etasje, plasstøpt betong (gårds plass) og doble T-elementer (spennvidde ca. 15 m) i 3. etasje.

Bærende takkonstruksjoner over 3. etasje består av betongsøyler og limtredragere. Det meste av betongen, både innvendig og utvendig, står ubehandlet.

Ytterveggene er stort sett utført i lett bindingsverk med utvendig kledning.

Innvendige delevegger er utført enten i fuget Leca eller bindingsverk med stålstendere og gipsplatekledning. I en del av kontorene er det brukt tynnplatepanel. I våte rom er det brukt epoxy-belegg både på gulv og vegger.

I kontoravdelingene i bygget er det lagt tepper på gulvet. I

industriavdelingene er lagt vinyl industrifliser og i trapper og reposer er det lagt epoxy-belegg.

Taket over 3. etasje er utført med selvbærende, brennlakker-te, korrugerte stålplater på limtredegerne og med isolasjon av mineral lamelltakplate og med to lags papptekking.

I hele trykkerietasjen (2. etasje) er det lagt inn akustisk himling, opphengt i aluminiumsprofiler for støydemping og isolasjon mot kontoretasjen over.

Tekniske anlegg

Det er egne ventilasjons- og varmeanlegg for kontorene i 3. etasje, og utleiearealene i underetasje.

De øvrige deler av bygget kjøres i et felles anlegg.

I produksjonslokalene i 2. etasje er det direkte innblåsning av varmluft fra åpent installerte kanaler under tak. Forøvrig er kanalene lagt skjult over himling. Varmluftsanlegget er lagt opp som tilskuddsvarme til elektrisk oppvarming. Det er installert varmegjenvinningsanlegg og befuktningsanlegg for trykkeriet. Det totale effektbehov for VVS-anlegget er på 200 kw. Det er installert egen trafo i kiosk utenfor bygget.

Hovedfordelingen er i eget tavlerom i 1. etasje med undersentraler i alle etasjer.

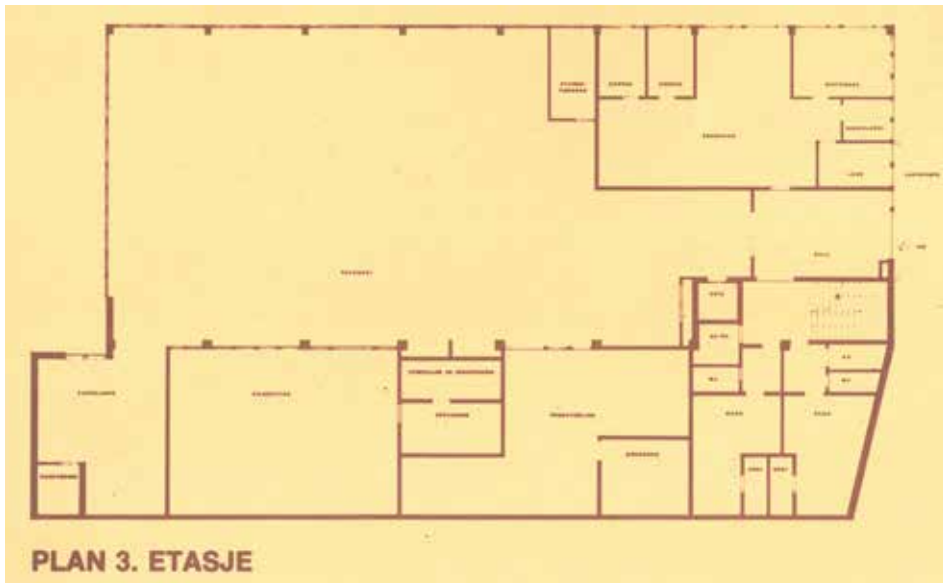
Oppvarming skjer stort sett med elektriske varmeovner. I kontorene i 3. etasje er det montert konvektorsystem under vinduer i en kombinasjon av panelovner og varmluftsinblåsning.

All installasjon er stort sett skjult. I trykkerihallen er det montert kanalskinnesystem i taket for å stå fritt med flytting og tilknytning av maskiner. Belysning i kontorene er basert på 560 lux.

Det er montert brannvarslingsanlegg i bygget og grunnet bedriftens spesielle karakter er anlegget parallelt med klokker også utstyrt med roterende lys.

Disse bruker bygget:

- 4. etasje: Sivilingeniørene Grønstad & Tveito A/S
- 3. etasje: Døves Trykkeri A/S
- 2. etasje: Døves Trykkeri A/S
Norges Døveforbund
Norske Hoechst A/S
- 1. etasje: Grønnevikken Industri

Fra venstre: ?, Otto Eide, Anna Rød, Reidun ?, Margit Mikkelsen, Bjørg Alisøy, Berit Hovde og Laila Hansen. Årstall ??? (Fått av Malvin Kvingedal.)

Fra venstre: Jon Helge Johansen, Mohamed Jassem Al-jabouri, Malvin Kvingedal, Harald Håverstad og Paal N. Kjellid.

Foran fra v.: Otto Eide, Torbjørn Tokle, Jarle Lid og Svein Johannesen (som var med fra starten). Bak fra v.: Erling Heggelund, Gunnar Sundby, Bjørg Alisøy, Aud Olsen, Lilly Torgersen, Gustav Gundersen, Borghild Marthinussen, Einar Hojem og Thorbjørn Johan Sander. (Lilly, Borghild og Hojem jobbet på Paragon-avdelingen.) Bildet er tatt på en "blåtur" vi hadde. (Fått av Toralf. Navnene skrevet av Th J Sander)

Victor:

Gustav Gundersen var også en skribent i serien "Romantikk" et lite hefte som var populært på den tiden. Han var også en av byens raskeste sprinter i sin ungdom.

Thorbjørn Johan Sander:

Ja, Gustav Gundersen viste meg at han hadde fått mange honorarer fra bladet "Romantikk". Han skrev også en roman som gikk over flere numre i Døves Tidsskrift, med en døv hovedperson. En gang hadde trykkeriklubben fest hjemme hos ham og hans kone. (Jeg har et bilde derfra.) Så sluttet han på trykkeriet og ble hovedmannen bak starten av "Fanaposten", en riktig avis-suksess. Jeg har truffet Gustav noen ganger i butikksenteret på Nesttun, sist for to år siden. Han har også gitt ut noen små diktsamlinger.

Kilder:

”Kirstes yrkeslære for settere”, 1965, v/Torgrim Andersen og Kjell Anderberg, utgitt av Universitetsforlaget

«Tegn og Tale»
«Døves Tidsskrift»
«Unge døves tanker»
og annet...

Bilder, de fleste fra billedarkiv til Døves Trykkeri AS sine anstte, Bergen Døvesenter og forfatteren privat.

Billedtekst - Calibri Ialic 10/12

Tekst 1 normal - Calibri regular 12/14.4

Underoverskrift kursiv - Calibri 13/15,6 + 1 mm under

Underoverskrift halvfet - Calibri 14/16,8 + 1 mm under

Kapittel-tittel - Rockwell Regular 22/24